

Karabeyoğlu, Adnan Rüştü (2015). *Dîvânu Lugâti't Türk'te Savlar ve Kültürel Kavramlaştırma*, İstanbul: Kesit Yayınları.

198 s., ISBN: 978-605- 9100-20-5.

Saffet YILMAZ¹

Dîvânu Lugâti't-Türk 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmıştır. Türk dilinin söz varlığını ve ağızlarını yansıtan çok önemli bir eserdir. Eser, dil özelliklerinin yanı sıra Türk kültürünü yansıttığı için sosyal hayata dair birçok veri de içermektedir. Araplara Türkçeyi öğretmek asıl yazılış amacı olan bu eser, döneminin Türk lehçeleri arasındaki farklılıkları şiirler, savlar ve deyimler vasıtasıyla yansıtmaya esere ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Dîvânü Lugâti't-Türk üzerine bu zamana kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan biri de Prof. Dr. Adnan Rüştü Karabeyoğlu tarafından yazılan ve *Dîvânu Lugâti't-Türk'te* yer alan savlar ile kültürel öğelerin kavramlaştırmasını ele alınan *Dîvânu Lugâti't Türk'te Savlar ve Kültürel Kavramlaştırma* isimli eserdir.

Çalışmanın başında yer alan 1-23. sayfaları arası giriş kısmından oluşmaktadır. Burada kavramlaştırma kavramı üzerinde durmak ve bu giriş bölümü dört başlık altında ele alınmaktadır. Kaşgarlı bu Türk dili ve kültürü için paha biçilmez eserinde, Türk coğrafyasını bizzat gezerek yaptığı derlemeler vasıtasıyla başta Türk coğrafyası ve yaşayış tarzı olmak üzere Türk'ün hayat anlayışını savlar aracılığıyla varlık âlemini algılayışı, kavrayışı ve yorumlayışı üzerinde durmuştur.

Bu çalışmanın bu bölümünde sırasıyla şu başlıklar ve açıklamalar bulunmaktadır:

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Dili Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans
E-mail: saffetalp@gmail.com

1. *Kuram ve yöntem*: Çalışmada Karabeyoğlu; yer verilen savları, önce dilin dünya ve içerisindeki nesne, olay ve durumların anlatılmasında iki temel kullanım tarzı olan doğrudan ve dolaylı anlatım özellikleri açısından ifade ettikleri anlamlar çerçevesinde ele almış; ardından bu anlatım özelliklerine dayalı olarak ortaya çıkan kavramlaştırmaların izlerini takip ederek açıklamaya çalışmıştır.
2. *Önceki çalışmalar*: Araştırmacı, *Dîvânü Lugâti't-Türk*'te yer alan savlarla ilgili birkaç çalışmaya yer vermiş; savlarla ilgili anlam çalışmalarının sayısının oldukça sınırlı olduğunu vurgulamıştır.
3. *Kültürel kavramlaştırma*: Araştırmacı, kültürel kavramlaştırma üzerinde durmadan önce kavramlaşma işlem ve sürecini dayandığı 'kavram'a değinmiştir. Savların, Türk'ün idrâk ve belleğinin tarih içerisinde kendisine has bir tarz ve tavırla edindiği bilgi ve tecrübeleriyle teşekkül ve tecessüm eden milli, kültürel birikimlerin damıtılmasıyla ortaya çıkarılan önerme / söylem olması, bu kavramlaştırma incelemesinin kendisinin de doğal olarak kültürel bir kimliğe büründüğünü vurgulamıştır.
4. *Savlarla ilgili birkaç not*: Araştırmacı bu alt başlık altında *Dîvânü Lugâti't-Türk*'teki savları oluşturan önermelerin anlatım yapıları ve dizilişleri ile aynı temel anlamın farklı bir tarzda kavramlaştırılması, savların açıklamaları ile ilgili bilgiler çerçevesinde kendini gösteren eksik kayıtlar ve ayrıca savların şiirsel yapıları üzerine kısaca birkaç noktaya değinmiştir.

Çalışmanın 17. sayfasında araştırmacı, *Dîvânü Lugâti't-Türk*'teki savlarla ilgili kavramlaştırma incelemesinde, savlarda geçen *ağaç, dağ, güneş, su* gibi birtakım kavramların *Bitki, Yer, Gök, Su* şeklinde dört ana başlık altında ele almıştır.

Yazar; bu dört başlık altında tabiat unsurları içeren savlar yoluyla kültürel kavramlaştırma ilişkileri açısından Türk idrâk ve belleğinin yaşam tecrübesi ve birikimlerini, tarzını, doğaya bakışını onu çeşitli yönleri ve özellikleriyle yorumlayışını ve böylelikle onların Türk idrâk ve belleğinde yeniden farklı bir tarz ve tavırla kavramlaştırılmasında bu unsurlarından nasıl yararlandığını göstermektedir.

Çalışmanın 25. sayfasından itibaren asıl inceleme kısmı başlamaktadır. İlk bölüm olan *1. Bitki* eserin 25-71. sayfalarında bulunmaktadır. Bu bölümde; *Dîvânü Lugâti't-Türk*'te kültür ve dil ilişkileri çerçevesinde, insan doğa ilişkilerinin bir bölümünü içeren bitkilerden yararlanarak oluşturulan savlar ele alınmıştır. Burada bitkilerin şu şekilde gruplandığı görülmektedir:

ağaç ve ağaç türleri: *söğüt, kayın*

ot ve ot türleri: *ot, andız otu, havlıcan*

tahıl ve tahıl türleri: *arpa, buğday, karamuk, darı*

meyve ve meyve türleri: *kavun*

Çalışmanın ikinci bölümü 2. *Yer* başlığını taşımakta olup 73- 117 sayfalarında yer almaktadır. Bu bölümde savlarda geçen *Dağ, Deniz, Dağ Doruğu, Dağ Geçidi; Taş, Kaya; Mezarlık, Av Yeri* gibi unsurlar vasıtasıyla bu savlar yorumlanmaktadır.

Çalışmanın 119- 152 sayfaları arasında 3. *Gök* başlığı bulunmaktadır. Bu bölümde gök ile ilgili *Güneş, Ay, Bulut, Yağmur ve Kar* gibi unsurların bulunduğu savlar yorumlanmaktadır.

Çalışmanın son inceleme bölümü olan 4. *Su*, 153- 187. sayfaları arasında bulunmaktadır. Bu bölümde *Dîvânü Lugâti't-Türk'te* suyun kullanıldığı savlar toplanmıştır. Su kavramı ile savları da iki başlık altında incelemiştir. Birincisi suyun tür kategori adı olarak *Genel - Özel* ilgisinden hareketle *Deniz, Irmak, Çay, Su Kanalı, Dere* kavramlarını barındıran savlar; ikincisinde ise suyun *içecek* olarak kullanılmasıyla ilgililer yorumlanmıştır.

Çalışmanın sonunda yer alan 189- 198 sayfaları *kısaltmalar* ve *kaynaklar* kısmından oluşmaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki Prof. Dr. Adnan Rüştü Karabeyoğlu'nun hazırladığı *Dîvânü Lugâti't-Türk'te Savlar ve Kültürel Kavramlaştırma* adlı bu çalışması, bizzat dilimizin *Dîvânü Lugâti't-Türk'ün* içerdiği malzemelerden hareketle daha Eski Türkçe / Orta Türkçe dönemindeki kavramlaştırmaları incelemesi açısından öncü ve önemli bir eserdir.